

ӘОЖ 003.07:323(574)

Г.С.Амангелдиева

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Әбіш Кекілбаевтың танымдық публицистикасы

Автор белгілі жазушы және публицист Әбіш Кекілбаевтың публицистикалық шығармашылығымен таныстырады. Материал ретінде оның қазіргі кезеңдегі қазақ халқының өміріндегі оқиғалар мен құбылыстарға және қазақ қоғамына нақты баға берілетін «Жыр сұлтаны туралы сөз», «Ақындықтың асқар шыңы» жарияланымдары таңдалған.

Кілтті сөздер: қазіргі қазақ әдебиеті, заңғар тұлға, көркем ой, қоғамдық-мемлекеттік үрдістер, суреткерлік қайраткерлік еңбектер, көркемдік әлем, үздік туындылар, қаламгерлік-стильдік машық, дара суреткерлік дербестік, сын мақалалар, публицистикалық толғаныстар.

Қазіргі қазақ әдебиетінде жазушы Әбіш Кекілбайұлының орны ерекше. Мұны оның қаламдас ағалары да, құрдастары да, інілері де, тіпті, әр саладағы мың-мыңдаған замандастары да айрықша сүйіспеншілікпен айтатынын естіп те, көріп те жүргенімізді жасыра алмаймыз.

Әбіш Кекілбайұлы — заманымыздың бір заңғар тұлғасы. Кекілбаев туралы сөз айту кімге болса да оңайға түсе қоймас. Өйткені Кекілбаевтың өзі — бір әлем. Шүкір, қазір сол ғажайып әлемді зерттеп, оның ерекшеліктеріне шұқшия үңіліп, Кекілбаевтың шығармашылық өнері туралы пікір білдіріп, еңбек жазғысы келген әрбір адам бұрынғы айтылған сөз, жазылған дүниелерді қайталағысы келмей, тың жол тапқысы келетіні де табиғилық. Кекілбаевтай шешендікпен сөйлеп, Кекілбаевтың шеберлігіндей жазу — тек сол Әбіш Кекілбаевтің үлесіне тиген жеке тұлғалық ерекше қасиет.

Әбіш Кекілбайұлының тәуелсіз еліміздің рухани көркем ой санасын және қоғамдық-мемлекеттік үрдістерін қалыптастырудағы, дамытудағы, өркендетудегі, көркейтудегі ұшан-теңіз суреткерлік әрі қайраткерлік еңбектері халқымыздың көкірегіне мейлінше ыстық қалпында ұялаумен келеді. Мұның ресми түрдегі шынайы көрінісіне 2005 жылғы «Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев» орденімен наградталуын айтар едік.

XX ғасырдың 60-жылдарынан бері күні бүгінге дейін оның әр кездегі сын мақалалары да, алуан-алуан әңгімелері де, кесек-кесек повестері де, қадау-қадау элеуметтік-философиялық романдары мен «Абылай хан» халықтық қаһармандық драмалық дастаны, сондай-ақ Шекспир, Толстой, Чеховтардың ана тіліміздегі классикалық аудармалары да, көшелі-көшелі публицистикалық ой-толғаныстары да ұлы суреткер Әбіш Кекілбайұлының қазақ әдебиетіндегі ғажайып планетасын — көркемдік әлемін дәлелдейтінін барша қауым, күллі оқырман әбден жақсы білетінін жоққа шығару әсте мүмкін емес!

Әбіш Кекілбайұлы өзінің осынау шығармашылық шалқар болмысына — әрдайым толассыз да тебірене толқитын қалам мұхитына — қыруар қажыр-қайратының берекелі бейнетқорлығымен қол жеткізген.

Ә.Кекілбаевтің үздік туындыларының қай-қайсысында болмасын «бір шөкім бұлт пен бір уыс топырақтың» ғажап сиқыры мен ғажап құдіретінің теңдесі жоқ көркемдік сипатқа шынайы ие болуында сөзбен жеткізе алмайтын тәңірлік бір тылсым жатса керек. Сөйте тұра, оның шығармалары мейлінше нәзік әрі асқақ, мейлінше нақты әрі күрделі!

«Бір шөкім бұлт» повесінен бастау алған қаламгерлік-стильдік машыққа, дара суреткерлік дербестікке — ең алдымен қарымды қаламды, терең ойлы прозаны бірден жатқызған болар едік. Оның

үстіне автордың сын мақалаларында, публицистикалық толғаныстарында әрқашанда басты доминанта — жетекші күш болып табылатын әрі кең өріс тапқан ойшылдық арнасы кейіннен Әбіш Кекілбайұлының бірден бір суреткерлік ерекшелігіне, стиліне, бүкіл шығармашылық болмысына, тұлғасына айналып кетті. Сөйтіп, қазақ көркем сынына, қазақ көркем прозасына жаңа бағыттағы, жаңа сападағы, жаңа тұрпаттағы — философиялық сипаттағы сын мен философиялық тіндегі, философиялық құрылымдағы, философиялық стильдегі әңгімелер, повестер, романдар тәрізді әр алуан кемелді де қуатты дүниелер қосылды. Солардың қатарында «Күй», «Бәсеке», «Ханша Дария хикаясы», «Шыңырау», «Автомобиль», «Құс қанаты», «Бір шоқ жиде», «Шеткері үй» повестері; «Аңыздың ақыры», «Үркер», «Елең-алаң» романдары; үш ұлы бидің бірі — Әйтеке би туралы тарихи-танымдық кітабы, «Абылай хан» халық қаһармандық драмалық дастаны мен ұлы ақын Махамбет жайында «Шандоз» тарихи баяны; «Тасбақаның шөбі», «Есболай», «Керек адам», «Міне, керемет», «Көлденең көк атты», «Ақырғы аялдама», «Ажар», «Аш бөрі» әңгімелері; «Дәуірмен бетпе-бет», «Заманмен сұхбат», «Үш белес», «Ұйқыдағы арудың оянуы», «Талайлы Тараз» атты кітаптарындағы ғажайып көркем эсселері тәрізді алуан-алуан дүниелер қосылды. Қазіргі қазақ әдебиеті осындай туындыларымен көркем ой санасында әлеуметтік қоғамдық, көркемдік руханият кеңістігінде талай рет түледі, талай рет өрістей-өркендей түсті, талай рет сілкінді деп білеміз. Бұл туындылар Әбіш Кекілбайұлының ғажайып суреткерлік таланты мен даңқын алыс және таяу шет елдерге кеңінен мәшһүр етті. Кейбір туындылары өзімізден гөрі өзге елдерге бірнеше рет қайта-қайта басылып, әлемдік көркем сын мен әдеби-мәдени, қоғамдық ортада жұртшылықтың жүрекжарды лебіздеріне ие болып, жоғары бағаланды. Осы орайда, әсіресе неміс және орыс әдеби-көркем сынындағы суреткер шығармашылығы жайындағы әр алуан сын мақалаларының жарияланғанын атап айтқанымыз орынды.

Ә.Кекілбаевтің кез келген шығармасын шартты түрде біртұтас организм десек және сол организмнің бүкіл тіршілік, бүкіл көркемдік талшықтары-түтіктері, ет пен сүйегі, сіңірі мен тамыры, жұлыны мен жүйкесі, қан айналымы мен дем-тынысы — мәңгілік өмірдің мәңгілік ойларынан ғана түзелген тәрізді. Сондықтан болар, ұлы суреткердің ой кешуі де мәңгілік таусылмайды. Әсіресе тәуелсіздік жылдарындағы «Заманмен сұхбат» (1994), «Әдебиет әлемі, өнер өрісі» (1999), «Абылай хан» (1997) халықтық қаһармандық драмалық дастаны мен «Үш белес» (2001), «Талайлы Тараз» (2002) және тағы басқа ой-толғаныстары, мақалалары топтастырылған кітаптарын айтар едік.

Ә.Кекілбаевты біздің қазақ оқушысы, қазақ қоғамы ең алдымен ақын, жазушы ретінде таныды. Кекілбаев толғанса — роман, көсілсе көсемсөз туады. Өндіріп, өнімді жазатын суреткер. Туындыларының көрінісі көркемдігімен, кейіпкер бейнелері шежірелі шешендігімен, оқиғасы тарихи деректілігімен қатар өріліп, астарлы сөз, ой дариясының тұңғиығына шомдырады.

Әбіш Кекілбаевтың әдеби шығармалары, әдебиет туралы өте зерделі сын мақалалары бұрынғы «Лениншіл жас» (бүгінгі «Жас алаш»), «Егемен Қазақстан», «Қазақ әдебиеті» газеттерінде, «Жұлдыз» журналында жарық көріп келеді. Сын мақалаларымен қатар Кекілбаевтың көптеген әдеби шығармалары дүниеге келе бастағанда көптеген ізденушілер қажетін тауып, күткені келгендей қуанған. «Күй», «Шыңырау», «Ханша Дария хикаясы» деген жазушының сол кездегі шығармалары оқырманның дүниетанымына жаңа бір рухани серпіліс берген. Осыдан 5–6 жыл бұрын жарыққа шыққан Ә.Кекілбаевтің 25 жасында жазған «Күй» повесі бойынша түсірілген «Кек» фильмін бүгінгі көрермендер де түсініп, жылы қабылдады.

Ә.Кекілбаевтің қоғамдағы феномені — оның толассыз ізденгіштігі мен зерттеушілігі, сол қазынасын жиылған жүк құсатып тең-тең етіп қоймай, түйдек-түйдегімен оқырманына — еліне, жұртына тасқындатып төгіп жатуында. Сондықтан да әдебиет сүйер қауым Әбекең не жазды екен деп күтіп, көңілін қалдырмаған, қаламы демікпеген, шабыты сарқылмаған жазушы, қоғамның сергек сарапшысы. Асқар Сүлейменов өзінің бір мақаласында былай деп жазыпты: «Кекілбаев дарыны мейлінше ғибратты дарын. Оның кеңістігінің өзінен ұғымтал көкірекпен жіті көз адуын өнердің мінезін көреді» [1].

Публицистің «Аңыздың ақыры», «Үркер» және «Елең-алаң» атты тарихи романдары тек тарихи шежіре емес, бүгінгі қоғам үрдісімен, ұлт мүддесімен астасып, бостандық рухы мен өркениеттің өшпес құндылықтарына ұмтылатын мінез тәрбиелерлік қуатты шығармалар. Әбіш Кекілбаевтың қай қасиетін сөз етсек те, ең алдымен қазақ санасында оның әдебиет сыншысы, шебер, көркем шығарма жазушылығы алғы кезекке шығады. Әдебиетке бала кезінен мол дайындықпен келгені оның терең шығармаларынан айқын көрінеді. Әдеттегідей жасқана, имене әдебиеттің есігін ашқан жас өскін емес, білімі толық, кемелі келісті, қаламы төселіп, дауысы орныққан дарын иесі екендігі шүбәсіз, нық басқан салмақтылықпен келді. Ол өзінің көркем сөз зергерлігімен біздің рухани өмірімізді байытты, көзіміз-

ді ашты, көкірегімізге ұлттық сенім, сана ұялатты. Жазушы Әбіш Кекілбаевтың көркем шығармаларының қай-қайсысы болсын оқырманын бейжай қалдырған емес. Қоғамның елеулі оқиғасы, құбылысы болып, еніп жатты. Өткен ХХ ғасырдың 60–70-жылдары қазақ әдебиетінің Қайта өркендеу дәуірі болды десек, қателесе қоймаспыз. Кезінде, көзі тірісінде «Алыптар тобы» атанып, елдің, қоғамның рухани көсемдеріндей болған Мұхтар Әуезов, Ғабит Мүсірепов, Сәбит Мұқанов, Ғабиден Мұстафин сынды әйгілі суреткерлердің ізін баса, өкшелес келген Жұбан Молдағалиев, Сырбай Мәуленов, Тахауи Ахтанов, Әбдіжаміл Нұрпейісов, Ілияс Есенберлин қазақ әдебиетін дамудың жаңа кезеңіне көтерумен бірге қоғам қайраткерлері ретінде танылды. Әдеби шығармалар үздіксіз сұранысқа ие болып, қоғамның қозғаушы ірі күшіне айналды. Әдебиеттің, әдебиет қайраткерлерінің қоғамда мәртебесі артты, беделі өсіп, тұрақтанды. Адамдар олардың зиялы сөз, саналы ойына құлақ асты. Зейін қойды. Осы тұста келіп қосылған жас толқынның екпіні де, сарыны да, әуезі мен үні де ерекше қуатты еді. Олардың өрнегі, қаламгерлігі де жаңа серпінге толы болды. Шоғыр жұлдыздар қатарындағы Әнуар Әлімжанов, Олжас Сүлейменов, Шерхан Мұртаза, Әбіш Кекілбаев, Сайын Мұратбековтың әрқайсысы бір ой мен сөздің сәнін түзеген жасаулы керуендей әсер қалдырады. Әбіш Кекілбаев туралы сөз айтуға талпынсақ, оның азаматтық қызметінің кең ауқымдылығы мен тұтас тұлғасының жан-жақты, көп салалығымен бетпе-бет келетініміз хақ. Біразын айтып көрейік: Әбіш Кекілбаев — жазушы, философ, тарихшы, аудармашы, шешен, мәдениеттанушы, ғалым, публицист, өнертанушы, әлеуметтанушы, саясаттанушы және қайраткер.

Ә.Кекілбаевтің кез келген ортада, кез келген мінберден тауып сөйлеп, көңілдің хошын көтеріп кететіні туралы оны сүйсініп тындайтын адамдар арасында аңызға парапар әңгімелер айтылады.

Ал басылым беттерінде әдеби саламен өзге де салаларға қатысты дүниелері жарық көрді. Жеке тарихи тұлғаларға арнап жазылған дүниелер де көп. Олардың біразын атап көрсетуге де болады: «Қазақ әдебиетінің» 1999 жылғы 26 ақпандағы санында «Өмірлі өнеге» деп аталған Өзбекәлі Жәнібекке арналған қысқаша мақала жарияланады. Онда автор Ә.Кекілбаев: «Несін айтасыз, жапан түзге жеке біткен көк сеңгірдей дара тұлға еді. Өтіп бара жатқан ғасырда қазаққа талай-талай мүйізі қарағайдай ұл сыйлаған жомарт Құдайдың бір бердім деп берген перен перзенті еді», — деп ұстазын еске алады. Мақала бойы Өзбекәлі Жәнібектің қандай ұлағатты жан болғанын, істеген жақсылықтарының ерен екендігі көрсетіледі. Елі мен жері туралы жүрекжарды сырлары мен ойларының көпшілігі көкірегінде кетті. Бір парасы ғана қағазға түсіп кітап боп қаланып қалды. «Ортамызда жүрмесе де, мерейі үстем, өнегесі өмірлі бола бергей», — деп аяқтайды [2].

Сондай-ақ жазушы 1993 жылы Егемен Қазақстан газетіне «Күй құдіреті» деген көлемді мақала жазады. Құрманғазы Сағырбайұлының 175 жылдық тойы қарсаңында жазылған бұл дүние аталмыш газеттің 1 бетін толық алып жатыр. Газеттің 6 қазанындағы санында «Күй құдіреті» деген тақырыппен тағы бір беттік мақала басылып шығады. Қос материалда автор күй құдіреті туралы, Құрманғазының кемеңгерлігі жайлы толғамды өте бай дүние айтады. Күйшінің кейінгі ұрпаққа қалдырған дүниесінің маңыздылығы жайлы, ұлт, намыс, жігер жайында сөз қозғайды. «Егемен Қазақстан» газетінің сол жылғы 8 шілдедегі санында Сұлтанмахмұт Торайғыровтың туғанына 100 жыл толуына орай «Жыр сұлтаны туралы сөз» деген көлемді дүниесі жарық көреді. Мақалада қамшының сабындай қысқа өмірінде артынан өшпес із қалдырып кеткен жас ақын өмірінің жазылмай, айтылмай келген жасырын тұстары көрсетілген. Шындықтың ауылын іздеп жолға шыққан албырт шәкірттің қиуы қиын өмірдің саяси құрбаны болғаны жайлы сөз қозғалады. Мақала соңында мынадай сөз тастайды: «Кәне, халайық, сондай ардағымызды, баршамыз үшін шыбындай жанын шүберекке түйіп, тығырықтай шығар жол іздеген рухани әкеміздің, асыл ұстазымыздың, өнегелі көсеміміздің, абзал ақын — нағыз Жыр сұлтанының өсиеттерін ерекше қастерлейтінімізді білдіріп, ең болмаса, бір ғасырда бір рет есімізге алып, орнымыздан тұрып, өлмес аруағы, өшпес даңқы алдында шексіз риза сезіммен бас иелік.

Рахмет. Ықыластарыңызға Алла разы болсын» [3].

1996 жылдың 11 сәуірінде Мәскеудегі Одақтар үйінің бағаналы залында ұлы ақын Жамбыл Жабаевтың туғанына 150 жыл толуына арналған салтанатты кеште жасаған баяндамасы «Егемен Қазақстан» газетіне басылады. Мақалаға «Ақындықтың асқар шыңы» деген тақырып қойылған. Ә.Кекілбаев бұл баяндамада Жамбыл Жабаевтың ақындық өнері жайында айтып қоймай, ақынның бейкүнәлі екенін дәлелдей түседі. «Алайда бүкіл бір ғасыр бойында әлемде не болып, не қойып жатқанынан атымен бейхабар отырып, бір күнде аяқ астынан қасқағым сәтте не туралы болса да, кім туралы болса да, ең түпкілікті ақиқатты ақи-тақи түгендеп, біліп ала қойған жаңа «көріпкелдер» не айтып, не қойса да, Жамбыл мен оның жарқын поэзиясының басы бәрібір ашық».

Жамбыл большевиктердің саяси көзбояушылығынан жаратылған перзент емес. Жамбыл жалпақтап жаңа өкіметтің етегіне жармасудан атымен аман. Жаңа өкімет Жамбылдың етегіне қайта өзі жармасты» деп басталған мақала ары қарай былай жалғасады: «Ол күнде өздері де өрттей лапылдап қызыл шалғыны мойындарына байлап жүрген қазіргі ауыздарынан ақ ит кіріп, көк ит шығатын көкіме сыншы жерден алып, жерге салып бағуға тырысушылық сауатсыз шал сенген қисындар мен мұраттарға асқан білікті Максим Горький, Николай Бухарин, Пикассо сынды талай ғұламалардың да кәміл сенгендері де өтірік пе еді?! Ендеше, шындықты бетке айтудан тайсалмаған қайсар ақсақал қапелімде ондай мінез байқата қоймаса, большевиктердің асты-үстіне түсіп, арбап-баққандығынан ғана емес еді. Жаңа өкіметтің жұртқа берген уәделерінің көпшілігі көрместі көріп, кенегесі кетуге айналған талайсыз халқына байланысты көптен көңілінде шер боп қатқан армандарымен, үміттерімен дөп түскендігінен еді» [4]. Ә.Кекілбаев ары қарай да ақынның халық үшін жапа шеккендігін аша түседі. Көз жұмғанша еңсесін жықпаған Жамбыл бейнесі мақала бойында толықтай ашыла түседі. Ә.Кекілбаев әрбір тұлға жайында жазғанда әр дерек пен дәйекке ерекше мән беріп, анық та ашық, түсінікті етіп жазады. Әбіш Кекілбаевтың жеке тұлғалар жайында жазған келесі материалы «Азаматтың асыл бейнесі» деп аталады. Мақала «Егемен Қазақстан» газетінде 1996 жылы жарық көрген. Осы жылдың 12 қыркүйегінде ақын Тұманбай Молдағалиев жайлы жазған 1 беттік көлемді мақаласы жарық көреді. Мақала «Әдебиет — ардың ісі» айдарымен «Ақ ниеттің адал жыршысы» деген тақырыппен жарияланады. «Біздің қазақ өзін жылқы мінезді жұртпыз деп түсінеді. Онысы өзін-өзі мақтағаны емес, сынағаны» [5] деп басталған мақала Қорқыт, Асан қайғы, Абай Құнанбаев, Сұлтанмахмұт Торайғыров, Мағжан Жұмабаев және Ахмет Байтұрсынов секілді қазақ тарихынан өз орнын алған тұлғалар турасында айта келе, отызыншы, алпысыншы, тоқсаныншы жылдардағы әдебиетке тоқталады. Сол кездегі әлеуметтік жағдайдың әдебиетке әсерін жазады. 50-жылдардан бастап таныла бастаған Тұманбай Молдағалиевтің өлеңдеріндегі лириканың өте шебер үйлескендігі, поэзияның дамуы барысы жайлы жазады. «Махаббат лирикасы, тек қыз-қырқынға ғана арналған жырлар деп ұғылады. Тұманбай ақын лирикасында тек ғашық жар ғана емес, абзал ана, сүйікті қарындас, қимас құрбы ретінде де адамгершілік, сүйіспеншілік пен сыйластық нысанасы ретінде көрініп, адамдық болмыстың ең бір нәзік, ең бір тұңғыш терендерінен сыр шертеді» [5] деп, Тұманбай Молдағалиевтің өлеңдері жар мен жардың, ана мен баланың ғана емес, адам мен адамның арасын жымдастырып, адами әлемді тұтастыққа айналдырып тұрғанын жазады.

Әр мақаланы тарихпен сабақтастырып отыратын Әбіш Кекілбаев Мұхтар Әуезовтың 100 жылдығына орай жазған баяндамасында тарихты тереңнен қазбалайды. «Дүниеге қазақ перзенті болып туып, адамзат перзенті болып аттанған Мұхтар Әуезов тағдыры талай ақиқатқа қапысыз көз жеткізетін тағылым мектебі. Заманамен бірге тебіреніп, мәңгілікпен үндесе білудің айқын өнегесі» деп келтіреді [6].

Әбіш Кекілбаевтың әр мақаласынан көп дүниені танып-білуге болады. Мәселен, жоғарыдағы материалда: «Жеке адамдардың ғана емес, тұтас халықтың иманын қаза қылған қанды қуғын-сүргін жаппай үрейді дүниеге әкелді. Ол үрейді бастан кешпеген бір де бір азамат жоқ. М.Әуезовте сол үрейден өле өлгенше арыла алмай кетті. Сол себепті де ол көкейін тескен азаттық идеясы туралы, сол жолдағы қанды көйлек үзенділестері туралы жұмған аузын аша алмады», — деп жазушының бір қырын ашады [6]. Оның себебін де ашық көрсетеді. Осы секілді мысалды келтіре берсек, көлемді жеке бір дүние шығады. Әуезов құдіреті шексіз құдірет десек, ол жайлы толғану өлшеусіз болмақ. Газеттің екі бетін алып жатқан дүниені артық талдау бізге сын болар. Сондықтан Әбіш Кекілбаевтың келесі көлемді дүниесіне мойын бұрмақпыз.

«Ұстаз ұлағаты» деп аталатын мақала Ахмет Байтұрсынұлы жайында. Аса көрнекті мемлекет қайраткері, жазушы, ғалым, ағартушы турасында автор «Ахмет Байтұрсынов — ұлттық тарихымызда ешкіммен салыстыруға болмайтын ерекше тұлға» десе, келесі бір жерінде «Ахмет Байтұрсынов бірінші кезекте халқының азаттығы, елінің тәуелсіздігі мен ұлттық мемлекеттілігі жөнінде жан аямаған күрескер» деп келтіреді [7]. Сонымен қатар мақала бойында көптеген деректер айтып, ұлттығымызды сақтап, егемен ел болуға әрекет еткен еңбек жолы жайында бірнеше мысалдар келтіреді. 1917 жылғы құрылтай, мұғалімдік жолы, ұлт үшін деген әрбір әрекеті жайында осы күнге дейін ешкімнің назарына түспеген жатын тұстарды ашып айта келе, «Ахмет Байтұрсынов өз арманы жолында арыстанның аузына, зымыстанның түбіне бара жүріп, халқына қалтықсыз еңбек сіңіре білді» дейді. Мақала соңында Әбіш Кекілбаевтың «Ұлы іс ұстаған ұлғаяды... Ұлт үшін деген күштің ұлғаюына үлес қосу қазақ баласына міндет. Қай ісіміздің де Құдай сәтін салғай! «Әумин» деп қол жайып, «Әуп» деп күш қосып, «Алла» деп іске кіріселік» деген жолдарымен аяқтайды [7].

Әбіш Кекілбаевтың қай мақаласын алмайық, соны халықты бір істі бірге істеуге, бірігіп бас қоса жұмылуға шақырады. Оны жоғарыда келтірген мақалалардан көруге болады. Ол өзі дәріс алған ұстаздары жайында да көлемді дүниелер, естеліктерін газет бетінде жариялап келген. Соның бірі «Егемен Қазақстанда» газетінде жарияланған «Дегдар» атты мақала. Әбіш Кекілбаев ардақты ұстазы, аса көрнекті романшы, эссеші, әдебиет теорияшысы, академик Зейнолла Қабдолов туралы қалам тербеген. «Қазір уақыт тегеурінінің қай кездегіден де жіті аңғарып, терең сезінуліміз. Тоғысар жылдардың біреуі босқа келмейді. Біреуі босқа кетпейді. Оған көз жетті. Осымен екінші рет біздің жаңа жылдық қауышуымызда аса бір қымбат дидарды ұшырастыра алмай, аңтарылып тұрмыз. Ақсия күліп, алдымызда жүретін абзал ағаның Атыраудың ақ жал толқынды айдынындай ағынан жарылып, ақтарылып-төгілген ақпейіл мінезін, шуақты әзілі мен шұғылалы лебізін аңсап, дел-сал күй кешудеміз жуырда ғана кезекті мүшелін бастанғы жасағандай, алғаш рет өзі жоқта өткіздік» деп қайғыра, мұңайа Зейнолла Қабдоловты төмендегіше еске алады: «Бұдан екі жыл бұрын орны толмас қазаға ұшырап, қалғанымызға аттаған сайын көзіміз жете түсуде. Иә, біздің Зекең — Зейнолла Қабдолов — елден асқан ерек еді. Өйткені ол жұмыр дүниенің жұлынын дәл танып, жұмбағын дәл табатын зерек еді. Сондықтан да, оның орны ешкімге ұқсамайтын бөлек еді» [8].

Осы мысалдардың қай-қайсысы болмасын жеке алғанда да автордың әдебиетке деген суреткерлік принциптері мен эстетикалық көзқарастарын тайға таңба басқандай анық та кемел қалпында нақты көрсетеді.

Ең бастысы, Әбіш Кекілбаев өзінің ойлы да өміршең эстетикасын іс жүзінде де, яғни өзінің көркем туындыларымен де онан сайын мейлінше тереңдете, мейлінше биіктете, мейлінше нақтыландыра, мейлінше өрістете түседі, ғажайып құлпырмалы болмыс-құбылыстарымен ғажап дәлелдеп береді.

Бір айта кететін жайт, суреткер күні бүгінге дейін әдеби-көркем сыннан әсте қол үзген емес. Оның Төлен Әбдіқұлы, Темірхан Медетбек, Күләш Ахметова, Сауытбек Әбдірахманов, Сабыр Адай және тағы басқа әріптес іні-қарындастары жөніндегі мақалалары қазіргі көркем сынның бүгінгі биігі мен парасатын танытатынына нақты дәлел.

Әбіш Кекілбайұлының көркемдік құдіреті оның шығармашылық таланты мен даңқының қашан болсын әрдайым кемелденіп, бір тылсым күшпен төгілмей, тасымай, туламай өзінің мәңгілік жұмбақ болмысын ақтап, сақтап, арттыра ұстап тұра білетін суреткерлік дара құбылысында жатыр дейміз.

Бұған мемлекеттік және халықаралық әдеби сыйлықтардың, сондай-ақ «Тарлан» сыйлығының лауреаты Әбіш Кекілбайұлы ұлы суреткер, тіпті халықтың сүйікті жазушысы екеніне жоғарыда аталынған немесе аталынбаған көптеген туындыларын, тіпті болмаса, оның Он екі томдық таңдамалы шығармалар жинағындағы» [1] тек бір көркем дүниені ғана немесе барлығын тұтас оқысаңыз да көзіңіз анық жетеді деп білеміз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 *Кекілбайұлы Ә.* Он екі томдық шығармалар жинағы. — 1-т. — Алматы: Өлке, 1999. — 399 б.
- 2 *Кекілбайұлы Ә.* Өмірлі өнеге // Қазақ әдебиеті. — 1999. — 26 ақп.
- 3 *Кекілбайұлы Ә.* Жыр сұлтаны туралы сөз // Егемен Қазақстан. — 1993. — 8 шілде.
- 4 *Кекілбайұлы Ә.* Ақындықтың асқар шыңы // Егемен Қазақстан. — 1996.
- 5 *Кекілбайұлы Ә.* Ақ ниеттің адал жыршысы // Егемен Қазақстан. — 1996. — 12 қырк.
- 6 *Редакция алқасы.* Әуезов туралы сөз // Қазақ әдебиеті. — 1997. — 30 қырк.
- 7 *Кекілбайұлы Ә.* Ұстаз ұлағаты // Қазақ әдебиеті. — 1997.
- 8 *Кекілбайұлы Ә.* Дегдар // Егемен Қазақстан. — 2008. — 9 қаңт.

Г.С.Амангелдиева

Познавательная публицистика Абиша Кекильбаева

Автор статьи знакомит с публицистическим творчеством известного писателя Абиша Кекильбаева. В качестве материала исследования выбраны опубликованные в СМИ материалы: «Жыр сұлтаны туралы сөз», «Ақындықтың асқар шыңы», «Әуезов туралы сөз» и др. Приводятся примеры, в которых дается точная оценка происходящим событиям и явлениям в жизни казахского народа. В статье рассмотрены материалы, повествующие о великих писателях, поэтах казахского народа, таких как А.Байтұрсынұв, М.Ауезов, Т.Молдағалиев и Ж.Жабаев.

The author of the article acquaints with publicism work of the known writer and publicist Абиша Кекильбаева. As a research material are chosen published materials in mass-media: «Жыр сұлтаны туралы сөз», «Ақындықтың асқар шыңы», «Әуезов туралы сөз». The author of article does examples of materials which is given an exact assessment to occurring events and the phenomena of life of the Kazakh people. In articles materials are considered written about great writers of the Kazakh people: A.Bajtursynov, M.Aueзов, T.Moldagaliev and Zh.Zhabaev.

Репозиторий Қарғу